

OPINIÓ

VIST I NO VIST

Jordi Sardans

HISTORIADOR

ANÀLISI DEL RETAULE DEL SANT ESPERIT

Fa uns dies Catalunya Sacra va inaugurar la seva agenda cultural per primera vegada fora de Barcelona amb una extraordinària conferència del doctor Joan Valero Molina sobre el retaule del Sant Esperit de la Seu de Manresa, comentada in situ. Obra mestra i un dels grans elements artístics i culturals del nostre país, fou analitzada rigorosament per Valero, especialista en escultura gòtica del període medieval, que en va explicar les virtuts artístiques i la va situar en els seus diferents contextos. Va esmentar l'espai de l'obra i l'escenari al costat d'una capella. El retaule es construeix entre el 1393 i el 1394, obra de Pere Serra, dins l'església de Santa Maria que edifica cap al 1322 l'arquitecte Berenguer de Montagut (en una època d'esplendor de la ciutat), i que s'acaba el 1488. Va dissenyar l'església de la Seu amb arcbotants per sostenir el mur, que són característics de l'arquitectura gòtica del nord. També va remarcar el context de la basílica al moment en què es

realitza el retaule en una Seu inacabada. Les obres s'inicien pels volts del 1330 i escaig. El 1371 es consagra l'altar major, però abans hi ha un parell d'interrupcions. Entre el 1341 i el 1345, quan el bisbe de Vic es va enfadar perquè la construcció de la Sèquia passava per uns territoris seus i durant quatre anys va prohibir que s'hi fessin cerimònies religioses públiques; i el 1348, que s'atura per la pesta, fins que la població se sobreposa. Cap al 1425 sembla que es tornen a aturar les obres, quan l'església ja està construïda, llevat de dos trams d'una nau i les capelles laterals corresponents. El 1714 un incendi a la Seu va afectar el mobiliari de l'església i alguns retaules van desaparèixer i d'altres van quedar malmesos, com el de Sant Nicolau i Sant Miquel, gòtic també, del qual només queda una part. Sembla que al retaule del Sant Esperit, aquest incendi, hauria afectat la part posterior de la predel·la.

Pel que fa al context ideològic, l'obra del retaule va ser encarre-

El retaule està dedicat a la Verge

gada pel gremi de blanquers-cuireters, un dels més poderosos de Manresa, i la mostra que la capella era seva és el contingut iconogràfic de la clau de volta. El 10 de febrer del 1393, la confraria de cuireters delega l'escriptor Pere Nadal i el cuireter Pere

Ubach perquè anessin a Barcelona per comprar un retaule o contractar a preu fet els mestres pintors a la ciutat de Barcelona, amb la facultat per decidir sobre imatges, colors, històries, or, que havien d'entrar en el retaule. Ho fan dos anys després de la destrucció del call jueu a Barcelona i de la revolta antijueva a Catalunya. Aquests fets, coneguts com a pogrom, havien d'estar molt frescos en la memòria dels qui van encarregar l'obra. El 1394 l'autor ve a Manresa per col·locar el retaule, però a més a més se li paga per una bestreta: les cortines, que no s'han conservat.

Del context artístic, cal dir que és una obra mestra dins de l'art de la seva època, final del segle XIV, que marca el final d'una època del gòtic i comencen a aparèixer alguns elements en l'obra que apunten cap a l'inici del gòtic internacional. Pel que fa al retaule, el mestre -més tardà i de maduresa- hi va intervenir, però els seus ajudants hi van tenir una participació important: Jaume Cabrera, Pere Vall,

Joan Mates i Jaubert Gaucelm.

Aquest retaule va ser desmuntat per protegir-lo i va passar diverses peripècies fins al 1939. Després de la guerra se'n va fer la restauració definitiva actual. De la predel·la es recuperen dues escenes originals que eren al museu i es col·loca el fragment d'una taula de Lluís Borrassà del 1411, sobre Sant Antoni. És un retaule de gran format, que verticalment té cinc carrers amb un de central més ampli, que hauria tingut una predel·la original i dos laterals. Al mig hi ha la figura de l'Esperit Sant. Dedicat a la Verge, que és la gran protagonista amb els 7 goigs: anunciació, nativitat, epifania, coronació, pentecosta, resurrecció i l'ascensió. Escenes del gènesis i de sants, la representació del món rodó, el naixement d'Adam, amb una escena que representa el Paradís, i esmenta formalment l'arribada d'un nou gòtic que serà l'internacional, caracteritzat per la inclusió de detalls, del preciosisme i del gust per l'anèdota...

UNA NENA SENSE NOM

TRIBUNA

Carles Cortina i Riu

PROTOCOL-LISTA

Una nena turca amb un vestit vermell i uns brodats de flors i papallones de quan no hi havia privacions, si és que això ha passat mai en aquell bocí de món, tan a prop i tan lluny de tot, especialment de la pau.

Amb els cabells castanys clars i llisos, despentinats i esbojarrats, com si cap pinta hi hagi passat en molt temps; i uns ulls grossos però no juganers, cansats potser de tot el que han vist i ignorants de tot allò que els han furtat, la seva infantesa. Miren com si espiesin per la cua de l'ull, ja curats de qualsevol sobresalt o espant, i amb una maduresa excessivament precoç pels seus pocs anys.

La cara està empolsinada i amb esquitxos de fang però, en dessota d'aquesta pa-

tina de brutícia, s'hi endevina encara un color rosat sense màcula.

La nena sense nom subjecta amb força una nina amb un vestit blanc que ja ha deixat de ser-ho per convertir-se en un collage de grisos i negres; i amb uns cabells -altra hora marrons foscos- ara absolutament envellits, decolorats i encoberts per una capa de pols, mentre se subjecten en una cua oberta en forma de monyo.

Totes les mans d'aquesta protagonista anònima d'un combat o de la misèria són per abraçar la seva nina com a únic tresor de què disposa; fins i tot, com a l'èsser inanimat que li recorda els parents que probablement deu haver perdut.

Amb la mà dreta li envolta l'espatlla i el coll, mentre li agafa la mà, en un gest d'enyorança per les mans que no l'acaronen. I la nina, també, amb els palmells oberts, com si cadascun d'aquells ditets fos un lament i un crit d'auxili en totes direccions; com si la nena i la nina s'haguessin compenetrat de tal forma en què l'una és la continuació de l'altra, sense poder-les destriar.

La mà esquerra de la nena, en canvi, tapa els ulls de la nina per evitar que contempli l'horror que les envolta, la destruc-

FATIH OZENBAS / PHOTOTURN

Una nena tapa els ulls de la seva nina

ció que les assetja i la mort que s'obre als seus peus.

Aquesta imatge esglaiada i esporugueix perquè un infant ha hagut de créixer abans d'hora i fer front -potser en solitari- a la devastació i, el que és pitjor, a l'odi dels grans, a la seva confrontació, als seus patiments, a la persecució i a l'aniquilació.

A més, encara, els seus llavis no dibui-

xen cap somriure! Estan tancats en un gest hieràtic com si fes molt de temps que no s'obrissin a les rialles; absolutament segellats per l'espant, la tristesa i la solitud, llevat de la nina.

Tanmateix, si ens fixem bé en aquesta fotografia, i intentem d'abocar-nos a l'interior de la nena; i afinar l'orella per sentir les paraules que no podem escoltar, tot i que el seu cor de segur que ens parla...

Si observem aquestes mans minúscules que no ens pidolen res sinó que les seves forces són destinades a apaivagar la suposada angoixa de la nina, amb una actitud d'una humanitat infinita i commovedora...

Si fitem, doncs, els nostres ulls en els seus ulls, en un exercici d'empatia entenedridora perquè la nostra mirada li serveixi de bàlsam en la distància, d'empara en la seva dissort que també és la nostra, de la solidaritat i la fraternitat humanes sense fronteres i sense buscar culpables perquè tots ho som una mica. I independentment que sigui de Turquia, Palestina, Síria, Ucraïna, Nigèria, Afganistan...

Aleshores, i mentre tots nosaltres -o alguns només, tant se val- ens identifiquem amb ella i la seva nina, ens podem preguntar: què faig jo per evitar això?

Visita el
amb
Regió7

M^NAC
MUSEU NACIONAL
D'ART DE CATALUNYA

Disposem d'entrades per visitar el Museu Nacional d'Art de Catalunya. Hi podreu veure les col·leccions residents del museu, d'art romànic, gòtic, renaixement i barroc, el llegat Cambó, art modern, la col·lecció Thyssen-Bornemisza, la de dibuixos, fotografia, numismàtica, gravats i cartells.

LLOC:
Palau Nacional -Parc de Montjuïc

Passeu per les nostres
oficines i obtindreu
**DUES
ENTRADES
GRATUÏTES**
per subscriptor.

(Oferta limitada)